



دانشگاه گیلان

نشریه کارآفرینی در کشاورزی  
جلد دوم، شماره چهارم، زمستان ۱۳۹۴  
<http://jead.gau.ac.ir>

## نقش نهادهای حمایتی در توسعه کارآفرینی: مطالعه طرح‌های اشتغال‌زای کمیته امداد امام خمینی (ره)

\*سمیه محترم<sup>۱</sup>، محمدرضا محبوبی<sup>۲</sup> و غلامحسین عبدالله‌زاده<sup>۲</sup>

<sup>۱</sup>دانشجوی کارشناسی ارشد ترویج کشاورزی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان، ایران،

<sup>۲</sup>دانشیار دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۱۰/۱۰؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۱/۲۲

### چکیده

یکی از فعالیت‌های اساسی کمیته امداد امام خمینی (ره)، انجام فعالیت‌هایی است که به ایجاد روحیه خوداتکایی و اعتماد به خود، علاقه و استقبال از کار منجر می‌شود به نحوی که افزایش حجم این‌گونه فعالیت‌ها در مقایسه با سال‌های قبل را می‌توان به‌عنوان نشانه‌ای از اهمیت این موضوع تلقی کرد. هدف این فعالیت‌ها نیز کمک به درآمد خانوارها و ایجاد مشاغل مکمل جهت بهبود رفاه خانوارهای تحت پوشش است. بنابراین بررسی میزان استقبال و تمایل مددجویان نسبت به طرح‌های اشتغال‌زای کمیته امداد می‌تواند منجر به اثربخشی چنین طرح‌هایی در راستای توسعه کارآفرینی اقشار فقیر جامعه شود. در تحقیق حاضر ابتدا تأثیر وام‌های خرد کمیته امداد بر اشتغال‌زایی از طریق بررسی مبانی نظری و ادبیات پیشین بررسی شده است، سپس از طریق یک مطالعه موردی با کسب اطلاعات از تعدادی از مددجویان کمیته امداد امام خمینی (ره) شهرستان گرگان دیدگاه آن‌ها در خصوص عوامل مؤثر بر استقبال از طرح‌های اشتغال‌زای بررسی شده است. نتایج بیانگر این است که مهم‌ترین عوامل مؤثر بر استقبال مددجویان از طرح‌های اشتغال‌زای، شامل آگاهی مددجو از وجود طرح، تجربه خوب سایر مددجویان، مناسب بودن مدت بازپرداخت وام اشتغال، اعتماد و اطمینان مددجو نسبت به

\*مسئول مکاتبه: [somayeh.mohtaram@gmail.com](mailto:somayeh.mohtaram@gmail.com)

پرداخت وام، رسیدن به خودکفایی در زمان کوتاه، رضایت از روند آسان دریافت وام‌های اشتغال و ایجاد مهارت‌های کارآفرینانه در مددجو بودند. شفاف‌سازی و روشن کردن اهداف طرح‌های اشتغال‌زا برای مددجویان، دریافت ضمانت‌های قابل ارائه و راحت برای مددجویان وام گیرنده توسط بانک‌ها از جمله پیشنهاد‌های این مطالعه در راستای عوامل مؤثر بر استقبال از طرح‌های اشتغال‌زا توسط مددجویان است.

**واژه‌های کلیدی:** کارآفرینی، مددجویان، کمیته امداد امام خمینی (ره)، طرح‌های اشتغال‌زایی، خودکفائی

#### مقدمه

نهادهای عمومی غیردولتی که به‌منظور حمایت از اقشار آسیب‌پذیر جامعه به‌وجود آمده‌اند، نقش زیادی در ایجاد تحرک، حمایت، شکل‌گیری و حتی کمک مالی برای فعالیت‌های تجاری کارآفرینانه سودمند برای فقرا و مستضعفین داشته و در شکل‌گیری کارآفرینی اجتماعی تأثیر گذارند. کمیته امداد امام خمینی (ره) از جمله نهادهایی است که در زمینه کارآفرینی اجتماعی نقش مهمی ایفا می‌کند. این نهاد عمومی که با هدف یاری محرومان و مستضعفان و خودکفا کردن آن‌ها از سال ۱۳۵۷ شروع به فعالیت نموده، صرفاً یک بنگاه خدمات اجتماعی نیست (کرمی و همکاران، ۱۳۹۰) و مأموریت آن در حمایت از اقشار محروم جامعه، در مرحله اول، خوداشتغالی و بسترسازی برای تأمین معاش آنان و در مرحله بعد، ارائه آموزش‌ها و مهارت‌های مختلف با هدف توانمندسازی اقشار محروم و خودکفایی و در نهایت خروج از چتر حمایت این نهاد است (امید و همکاران، ۱۳۹۰).

یکی از زمینه‌های فعالیت کمیته امداد امام خمینی (ره)، خودکفایی و اشتغال است که دربردارنده شناخت قابلیت‌های افراد برای شغل و کار، پرداخت وام به زنان روستایی سرپرست خانوار، آموزش‌های تولید و پرورش طیور و دام، آموزش فنی و حرفه‌ای، پرداخت وام و تأمین فضای خودکفایی می‌باشد (ذوالفقاری، ۱۳۸۲). طرح‌های اشتغال و خودکفایی نیز مجموعه فعالیت‌های تولیدی، خدماتی و یا اقتصادی هستند که با شرایط و ضوابط مشخص به‌صورت انفرادی، خانوادگی و جمعی برای ایجاد یا توسعه اشتغال و خودکفایی مددجویان از طریق پرداخت تسهیلات مالی (وام) اجرا می‌گردد. مبلغ تسهیلات پرداختی از مبلغ خرد جهت طرح‌های کارانگیزی و حداکثر تا سقف

۲۰۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال جهت طرح‌های خودکفایی متغیر می‌باشد (امید و همکاران، ۱۳۹۰). لازم به ذکر است که طرح‌های کارانگیزی طرح‌هایی هستند که به‌منظور افزایش روحیه و شاخص امید به زندگی مددجویانی که با مشکلات روحی- جسمی و کهولت سن مواجه می‌باشند اجرا می‌شود. کسب درآمد اقتصادی در این‌گونه طرح‌ها مدنظر نمی‌باشد. همچنین طرح‌های خودکفایی طرح‌هایی هستند که طی یک دوره زمانی معین امکان درآمدزایی و خوداتکایی خانواده را فراهم آورده و موجب خروج خانواده از تحت پوشش و به‌عبارتی خودکفایی خانواده می‌گردد.

در قالب ایجاد اشتغال و ایجاد فرصت‌های شغلی به‌عنوان یکی از برنامه‌های مهم و محوری کمیته امداد امام خمینی (ره) زمینه‌ای ایجاد می‌شود که اولاً درآمد اقتصادی خانوارها افزایش یابد، ثانیاً عزت نفس و خودباوری در خانوارهای تحت پوشش گسترش یافته و ثالثاً کاهش نرخ بیکاری، افزایش تولید و در نهایت توسعه اقتصادی- اجتماعی تحقق یابد (قدیمی و همکاران، ۱۳۷۷). از آنجا که هر ساله مقدار قابل توجهی از اعتبارات کمیته امداد امام خمینی (ره) صرف ایجاد فرصت‌های شغلی، آموزش و کارپایی برای مددجویان در قالب طرح‌های اشتغال و خودکفایی می‌گردد، شناسایی عوامل مؤثر بر استقبال مددجویان از این طرح‌ها و یافتن راه‌های بهبود و افزایش استقبال از طرح‌ها، از اهمیت زیادی برخوردار است که این تحقیق در راستای این هدف انجام شده است.

**نقش نهادهای حمایتی در توسعه کارآفرینی:** کشورها از طریق کاهش یا تخفیف مالیاتی، پرداخت وام‌های ضروری و دیگر برنامه‌های تنظیمی، کارآفرینی را پشتیبانی می‌کنند و بدین طریق احتمال این‌که مردم یک فرصت جذاب را شناسایی کنند و در نتیجه تصمیم بگیرند کسب و کار خود را راه‌اندازی کنند، افزایش می‌دهند. پشتیبانی مالی برای شرکت‌های کوچک و متوسط یکی از معمول‌ترین رویکردها برای ارتقاء کارآفرینی در سراسر جهان است. این حمایت‌های مالی ممکن است به‌طور خاص برای کارآفرینانی که از فقدان منابع مالی که از آن به‌عنوان مانع اصلی راه‌اندازی یک کسب و کار نام برده می‌شود، مهم باشد (سیدی و تقی‌خانی، ۱۳۹۰). برخی از مهمترین خط مشی‌ها و برنامه‌های دولت برای توسعه کارآفرینی عبارتند از: تدوین قوانین و مقررات مرتبط، خط مشی‌های مالیاتی، ساده‌سازی مراحل اداری، حمایت‌های مالی و اعطای وام، ارتقاء کارآفرینی و آموزش، اطلاع‌رسانی و مشاوره به کارآفرینان و ایجاد زیرساخت‌های لازم. برنامه‌های حمایتی دولت، پشتیبان سایر خط مشی‌ها در ایجاد محیطی مشوق برای فعالیت‌های کارآفرینانه است. با توجه به وجود مشکلات ویژه بر سر راه

رفتارهای کارآفرینانه باید اذعان داشت، برنامه‌های حمایتی ابزار مهمی برای شکل‌گیری مهارت‌های لازم کسب و کار هستند (داوری و رضایی، ۱۳۸۵).

مؤسسات و نهادهای کارآفرین اجتماعی و از جمله کمیته امداد امام خمینی (ره) که حامی اقشار آسیب‌پذیر هستند از چهار طریق می‌توانند به توانمندسازی فقرا کمک نمایند:

۱) فقیر به‌عنوان تولید کننده: در این خصوص، نهاد کارآفرین اجتماعی، فناوری‌های موردنیاز را که می‌تواند به ایجاد درآمد برای فقرا منجر شود را در اختیار آنان می‌نهد.

۲) فقیر به‌عنوان مصرف کننده: برای حالتی که فقرا نیازهای مصرفی داشته باشند نهاد کارآفرین اجتماعی سعی در برطرف نمودن آن‌ها را دارند.

۳) فقرا به‌عنوان پسانداز کننده: در حالتی که افراد نیاز به پسانداز برای انجام فعالیت‌های مرتبط با کسب و کار دارند، نهاد کارآفرین اجتماعی به‌این خواسته‌شان پاسخ می‌دهد.

۴) فقرا به‌عنوان وام‌گیرندگان: نهاد کارآفرین اجتماعی می‌تواند به‌عنوان عامل پیوند میان کارآفرینان فقیر و افرادی که پول برای وام دادن دارند عمل نماید (کریمی و همکاران، ۱۳۹۰).

**اهداف طرح‌های اشتغال‌زای کمیته امداد امام خمینی (ره):** به‌منظور پاسداری از کرامت انسان و حفظ شأن و منزلت افراد و خانواده‌های مددجو و رهائی ایشان از فقر و درماندگی و ارتقاء توان مادی و اجرائی این جمعیت عظیم برای حضور در فعالیت‌های اقتصادی و زندگی آبرومند، راهبرد توانمندسازی اقتصادی محرومان با محوریت اشتغال (تابا) در رأس برنامه‌های حمایتی امداد قرار می‌گیرد تا زمینه اشتغال و فعالیت در بخش‌های مختلف اقتصادی را برای کلیه مددجویان تحت پوشش و نیازمندان غیرتحت پوشش فراهم نماید (کاظمی و همکاران، ۱۳۹۰).

از مهمترین اهداف توانمندسازی محرومان، ارتقاء سطح آگاهی‌های عمومی، دانش فنی و مهارت‌های حرفه‌ای و افزایش توان اقتصادی افراد و خانوارهای مستعد تا مرز خودکفایی کامل به نحوی که آثار فقر و محرومیت از زندگی فردی و خانوادگی ایشان محوگردد و همچنین ایجاد فرهنگ کار و تلاش و کارآفرینی در جامعه مددجویی است (ولیئی، ۱۳۸۸). اهداف طرح‌های اشتغال‌زای کمیته امداد امام خمینی (ره) را می‌توان شامل موارد زیر دانست:

۱. **کاریابی برای مددجویان:** با توجه به این‌که بخش عمده‌ای از مددجویان تحت حمایت فاقد توانایی‌های لازم جهت اداره یک کسب و کار مستقل می‌باشند و از طرفی به‌دلیل محرومیت‌هایی که

دارند اغلب قادر به بهره‌گیری از فرصت‌های شغلی منطقه نمی‌باشند بنابراین شناسایی و استفاده از ظرفیت‌های شغلی بلا تصدی موجود در منطقه به‌عنوان یکی از راه‌های توانمندسازی ایشان مورد توجه ویژه این نهاد قرار دارد (امید و همکاران، ۱۳۹۰).

۲. **پایدارسازی مشاغل ایجاد شده:** به‌منظور پایدارسازی مشاغل ایجاد شده و تسریع امر خودکفایی خانواده‌ها اقدامات زیر به‌عمل می‌آید: ۱- ارائه مشاوره‌های فنی، تخصصی و بازدیدهای دوره‌ای از طرح‌های اجرا شده در فواصل زمانی مشخص در مراحل قبل، حین و بعد از اجرای طرح‌های اشتغال و خودکفایی تا حصول اطمینان از پایداری شغل ۲- برگزاری دوره‌های کارآفرینی، مدیریت منابع و سرمایه و ... برای مددجویان طرح‌ها ۳- ارائه آموزش‌های تکمیلی و بازآموزی ۴- کمک به خوشه‌سازی طرح‌ها ۵- توسعه طرح‌ها از طریق افزایش سرمایه ۶- کمک در تهیه و تأمین ابزارآلات، وسایل کار و مواد اولیه ۷- کمک در بازاریابی و فروش محصولات تولیدی ۸- گسترش بیمه اجتماعی مجریان طرح‌ها ۹- بیمه وسایل و ابزار طرح‌ها (امید و همکاران، ۱۳۹۰).

۳. **بهره‌گیری از امکانات و حمایت‌های سایر سازمان‌ها و موسسات دولتی و خصوصی:** تعاملات وسیع برون سازمانی در سطوح مختلف کشوری، استانی، شهرستانی و منطقه‌ای در راستای بهره‌گیری از کلیه امکانات و حمایت‌های بالقوه و قابل استفاده به‌منظور تسهیل و تسریع در فرآیند توانمندسازی مددجویان تحت حمایت به‌عنوان یکی از مهم‌ترین اقدامات این حوزه همواره مورد عنایت بوده است. تعاملات سازنده با مجلس شورای اسلامی جهت وضع قوانین مفید، همکاری با دولت محترم در راستای پیشبرد برنامه‌های فقرزدایی محرومین، انعقاد تفاهم‌نامه‌های همکاری با وزارتخانه زیرربط، سازمان‌های خدمت‌دهنده و بانک‌ها و هدایت امکانات و خدمات ایشان به سمت مددجویان در زمینه استفاده از تسهیلات بانکی، آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و .... (امید و همکاران، ۱۳۹۰).

۴. **ایجاد فرصت‌های شغلی مناسب برای مددجویان مستعد (کارآفرینی):** کمیته امداد امام خمینی (ره) از بدو تأسیس، توانمندسازی محرومان را از طریق ایجاد اشتغال در قالب طرح‌های خودکفائی در برنامه خود قرار داده و در این خصوص خدمات ارزشمندی را هم ارائه نموده است (محمدخانی و همکاران، ۱۳۹۰). به‌طوری که این نهاد توسعه فعالیت‌های اقتصادی کوچک اشتغال‌زا را برای توسعه اشتغال و کاهش نرخ بیکاری در جامعه محرومین توصیه و ترویج می‌نماید و در نظر دارد کلیه مددجویان مستعد را از این طریق شاغل و به مرور خودکفا نماید. برنامه‌های اشتغال و کارآفرینی امداد

به گونه‌ای تدوین گردیده که مددجویان بتوانند بدون تبعیض فعالیت مورد علاقه خود را انتخاب و با استفاده از تسهیلات مالی و کمک‌های فنی کارشناسان امداد اجرا نمایند. فعالیت‌های مورد اشاره به صورت بنگاه‌های کوچک اقتصادی در اشکال مختلف خوداشتغالی، خانوادگی، فامیلی، تعاونی‌های تولیدی و خدماتی و شرکت‌های سهامی فعال می‌شوند (ولیئی، ۱۳۸۸).

**۵. پشتیبانی فنی و تدارکاتی از مددجویان کارآفرین:** سرمایه‌بری کم و سادگی فرایند عملیات از مزیت‌های بارز طرح‌های کوچک زود بازده اشتغال و خودکفایی است که ممکن است در بعضی مواقع برای مجریان مشکلاتی ایجاد نماید به‌خصوص وقتی که با محدودیت‌های منطقه‌ای همراه شود. تهیه مواد اولیه، تجهیزات و ابزار کار از جمله مشکلات مجریان این طرح‌ها به‌شمار می‌رود. با توجه به پراکندگی این طرح‌ها در سراسر کشور، وجود محدودیت فراوان در زیر ساخت‌های اقتصادی و عدم وجود امکانات فنی و تدارکاتی در بسیاری از مناطق محروم و کم تجربه بودن مددجویان برای رفع مشکلات و تأمین نیازهای فنی و تدارکاتی طرح پیشنهادی، لازم است مجریان این طرح‌ها مورد حمایت قرار گیرند، به همین جهت است که پشتیبانی فنی و تدارکاتی مددجویان با دقت و سرعت لازم و با کیفیت و قیمت مناسب صورت می‌پذیرد (ولیئی، ۱۳۸۸). همچنین رویکردی در قالب حمایت‌گرایی مطرح شده که سعی دارد از طریق دخالت دولت و نهادهای ذی‌ربط از طریق اعمال سیاست‌های حمایتی و دستوری، همچون سهمیه‌بندی، یارانه و ... و سیاست‌های تثبیت قیمت، موجبات حفظ یا افزایش قدرت خرید فقرا را فراهم آورد (محمدخانی و همکاران، ۱۳۹۰).

**۶. کنترل کیفیت محصولات تولیدی مددجویان:** کنترل کیفیت محصولات تولیدی مددجویان از دیگر برنامه‌های مفید و پرمفعت این نهاد است که با هدف بالابردن کیفیت کالاهای تولیدی، جلوگیری از افزایش ضایعات، حفظ سرمایه‌های ملی، دستیابی به استانداردهای تعیین شده در تولید محصولات و در نتیجه کسب رضایت مصرف‌کنندگان و به‌دست آوردن سهم بیشتری از بازار داخل و خارج کشور اجرا می‌شود. شاخص‌های اندازه‌گیری و میزان مرغوبیت در مناطق مختلف و برای کالاهای مختلف متفاوت است، در کالاهای صنعتی معمولاً استانداردهای صنعتی ملاک سنجش است و مرجع تعیین کننده آن مؤسسه استاندارد و تحقیقات ایران است ولی در مورد کالاهای تبدیلی و مواد غذایی علاوه بر استاندارد معمول اصول بهداشتی از جمله مواردی است که باید رعایت شود (ولیئی، ۱۳۸۸).

**۷. کمک در بازاریابی و فروش محصولات تولیدی:** یکی از مشکلات اساسی بنگاه‌های کوچک اقتصادی بازاریابی و فروش محصولات تولیدی این کارگاه‌ها است که اگر تدبیر مناسبی برای آن اتخاذ

نشود ادامه فعالیت این گونه کارگاه‌ها مشکل و گاهاً غیرممکن می‌شود چون حیات یک واحد تولیدی بستگی به فروش کالا و خدمات تولیدی آن واحد دارد، اگر تعداد این کارگاه‌ها محدود باشد، کار فروش چندان پیچیده نخواهد بود حل مشکل هنگامی سخت می‌شود که تعداد زیادی از این نوع کارگاه‌ها در یک مدت زمان کوتاه ایجاد شود و زمانی سخت‌تر می‌شود که تولیدات آن‌ها بیش از نیاز محل بوده و یا اصلاً مصرف محلی نداشته باشد. ایجاد کارگاه‌های کوچک اقتصادی فراوان با تولیدات مختلف در حجم نسبتاً زیاد نیاز به بازار مطمئن دارد. تولید کننده باید اطمینان داشته باشد در هر حالت، امکان فروش کالای تولید شده‌اش فراهم است. در صورت گسترش کارگاه‌های مشابه، اشباع بازار محل و منطقه یک امر غیر عادی نیست و اگر چنین شرایطی به وجود آید واحدهای تولیدی همه دچار مشکل می‌شوند و ممکن است بسیاری از فرصت‌های شغلی ایجاد شده از بین برود، لذا بازاریابی و کمک در فروش محصولات تولیدی مددجویان یک امر ضروری است که باید به‌عنوان یک برنامه حمایتی مورد توجه قرار گیرد و مددجویان مولد به‌طور مستمر مورد حمایت قرار گیرند. یکی از برنامه‌های مؤثر، بازاریابی و کمک در فروش محصولات تولیدی مددجویان است که این امر از طریق تبلیغات و حضور در نمایشگاه‌های متعدد استانی، ملی و بین‌المللی فراهم می‌شود. ایجاد فروشگاه‌های دائمی و بازارچه‌های فصلی از دیگر برنامه‌های توانمندسازی است. برای فروش محصولات تولیدی مددجویان (در تولیدات انبوه) این برنامه‌ها بسیار مفید و مؤثر است که باعث می‌شود حجم وسیعی از کالاهای تولیدی مددجویان به فروش رسد و مددجویان از بازار فروش محصولات تولیدی خود اطمینان حاصل نمایند و با اعتماد به نفس بیشتری به امر تولید بپردازند (ولیئی، ۱۳۸۸).

**۸. نظارت بر حسن اجرای طرح‌های اشتغال و خودکفایی:** نظارت بر طرح‌های اجرا شده یکی از برنامه‌های اساسی کمیته امداد در تثبیت طرح‌ها و پایدارسازی مشاغل ایجاد شده به‌شمار می‌رود. این برنامه در سال‌های اخیر با جدیت در مورد تمام طرح‌های اجرا شده انجام گرفته و به‌منظور حصول اطمینان از حسن اجرای طرح‌های اشتغال و خودکفایی، کنترل کیفیت محصولات تولیدی مددجویان و پایداری مشاغل به‌وجود آمده همچنین مراقبت از سرمایه‌های مادی (تسهیلات اعطائی) انجام می‌شود. این برنامه برای هر طرح حداقل پنج سال با جدیت اجرا می‌گردد و طی آن کارشناسان مجرب وقتی بر روند اجرای آن نظارت می‌نمایند تا انحراف و خللی در فرآیند استمرار طرح بوجود نیاید و در به‌ثمر رسیدن و پایدار ماندن مشاغل ایجاد شده خللی وارد نشود (ولیئی، ۱۳۸۸).

**تأثیر وام‌های خرد بر اشتغال:** منابع در دسترس و از جمله اعتبارات و سرمایه را می‌توان یکی از مهم‌ترین عوامل تبدیل ایده به محصول به‌شمار آورد. از طرف دیگر اعطای اعتبار به خانوارهای کم

درآمد، کارآفرینان نوپا و کسانی که مایل به ایجاد کسب و کارهای کوچک هستند، همواره با ریسک زیاد بازپرداخت وام‌ها مواجه است. بنابراین معمولاً دولت‌ها از طریق سیاست‌های حمایتی از قبیل نرخ‌های بهره کم، دوره بازپرداخت طولانی، عدم گرفتن وثیقه و... سعی در حل این مسأله می‌نمایند. یکی از استراتژی‌هایی که در سال‌های اخیر مورد توجه صاحب‌نظران و سیاست‌گذاران برای از بین بردن فقر و کاهش بیکاری در کشورهای مختلف قرار گرفته است "اعتبارات خرد" است. اهمیت این موضوع به قدری است که سازمان ملل متحد سال ۲۰۰۵ میلادی را به‌عنوان سال "اعتبارات خرد" نامگذاری کرده بود. مشتریان مؤسسات تأمین مالی خرد افرادی هستند که دارای مجموعه‌ای از فعالیت‌های درآمدزا (کسب و کارهای خانوادگی) هستند و به سمت یک فعالیت اختصاصی متمرکز شده‌اند و به‌عبارت دیگر برای تشکیل یک کسب و کار خرد تلاش می‌کنند، البته این مسیر باید همراه با افزایش انباشت سرمایه، دارایی‌ها، گردش سرمایه و بهره‌وری نیروی کار باشد و در نهایت بنگاه رسمی کوچکی با شغل‌های استاندارد تشکیل خواهد شد. هر چند که ممکن است مبلغ وام‌های اعطایی پایین باشد، اما هر وامی را که مبلغ آن پایین باشد، نمی‌توان وام خرد به شمار آورد، زیرا وام خرد علاوه بر پایین بودن مبلغ از لحاظ شرایط انعقاد قرارداد وام نیز با وام‌های عادی متفاوت است و به گونه‌ای طراحی می‌شود که قرارداد آن پیچیدگی‌های کمتری داشته باشد تا طبقات فقیر و محروم جامعه که بسیاری از آن‌ها کم‌سواد یا بی‌سواد هستند توانایی و انگیزه کافی برای استفاده از این وام‌ها داشته باشند. از طرف دیگر شرایط مربوط به وثیقه نیز در مورد این وام‌ها با وام‌های عادی متفاوت است تا فقرایی که اغلب فاقد دارایی‌های با ارزش هستند، به‌خاطر عدم توانایی در ارایه وثیقه از دریافت این وام‌ها محروم نگردند (فعالیت و خارقانی، ۱۳۹۰).

**الف) ایجاد مشاغل خانگی:** مشاغل خانگی به‌عنوان نوعی کسب و کار که با عضویت اعضاء خانواده در فضای مسکونی و در قالب یک طرح کسب و کار مجاز، بدون مزاحمت و ایجاد اختلال در آرامش واحدهای مسکونی همجوار شکل می‌گیرد، تعریف می‌شود و به‌عنوان راهکاری مهم برای ایجاد اشتغال و درآمد در سراسر جهان به‌ویژه برای زنان روستایی به‌شمار می‌رود (آگهی و همکاران، ۱۳۹۱). اگرچه کسب و کارهای خانگی، به‌خصوص در کشورهای درحال توسعه غالباً به‌صورت غیررسمی بوده و از آن درآمد چندانی نصیب دولت‌ها نمی‌شود (Tipple, 2006)، اما پژوهش‌ها نشان می‌دهد که این نوع کسب و کارها نقش قابل توجهی در اشتغال و کارآفرینی ایفا می‌کنند. اغلب این تصور وجود دارد که این نوع کسب و کار در کشورهای فقیر و کمتر توسعه یافته رواج داشته در حالی که آمارها



بیانگر آن است که کسب و کارهای خانگی و خود اشتغالی در خانه بخش قابل توجهی از نیروی کار کشورهای پیشرفته را به خود اختصاص داده است (نجفی و صفا، ۱۳۹۳).

ب) راه اندازی کسب و کارهای کوچک: در سالهای اخیر گرایش زنان به خصوص به کسب و کارهای کوچک افزایش یافته است. کسب و کارهای کوچک که باعث می شود افراد محلی خودشان از نظر شغلی خودکفا شوند و این کار تسهیل رشد اقتصاد محلی پایدار را موجب می شود. به این ترتیب پتانسیلی برای ترویج کسب و کارهایی که فرصت های اشتغال محلی یا بومی خلق می کنند به وجود می آید (Gibson and Olivia, 2009). همچنین، کسب و کارهای کوچک یک منبع نوآوری در محصولات و خدمات هستند؛ از طریق ایجاد کسب و کارهای کوچک، سرمایه گذاری ها و پس اندازهای محلی افزایش می یابند و استفاده از منابع محلی تشویق می شود (Mohapatra et al., 2007). از آنجایی که زنان در عصر ما به علت وظایف مادری و لزوم اختصاص دادن وقت بیشتر به تربیت فرزندان، برای تربیت نسل سالم انجام مسئولیت های مربوط به خانه و ... نیاز به اشتغال و ویژگی های شغلی متفاوت از اشتغال مردان دارند می توان گفت مناسب ترین شغل برای زنان اشتغال و کارآفرینی در خانه، اشتغال نیمه وقت و اشتغال به صورت اجرای پروژه است به طوری که منعطف بوده و قسمت اعظم آن در بیرون از محل کار قابل انجام باشد (آگهی و همکاران، ۱۳۹۱).

از میان عوامل متعددی که می توانند زمینه ساز توسعه کسب و کارهای خانگی شوند، عوامل انسانی به ویژه مسائل روانشناختی و انگیزشی از مهمترین آنها به شمار می روند که بایستی به شکل جدی در فرایند توسعه کسب و کار خانگی مدنظر قرار گیرند (نجفی و صفا، ۱۳۹۳).

**تأثیر وام های خرد کمیته امداد بر اشتغال زایی:** بررسی منابع موجود در زمینه بررسی عوامل مؤثر بر استقبال مددجویان کمیته امداد امام خمینی (ره) از طرح های اشتغال زای نشان داد مطالعه ای که به طور مستقیم با عنوان این تحقیق مرتبط باشد در داخل و خارج از کشور انجام نشده است. با این حال به برخی تحقیقات مرتبط اشاره خواهد شد. از جمله این که مقدس فریمانی و همکاران (۱۳۸۶) در تحقیقی با هدف سنجش گرایش روستائیان به صندوق های اعتباری روستایی به این نتیجه رسیدند که عواملی همچون شهرستان محل سکونت، فاصله محل سکونت تا شهر و نزدیک ترین شعبه بانک کشاورزی و میزان درآمد سالانه بر گرایش روستائیان به صندوق های اعتباری روستایی مؤثر است. آگهی و همکاران (۱۳۹۱) در تحقیقی با عنوان اولویت بندی عوامل مؤثر بر توسعه مشاغل خانگی زنان روستایی به این نتیجه رسیدند که مهم ترین متغیرهایی که از دید زنان باعث توسعه مشاغل خانگی می شود شامل داشتن مهارت، تخصص و تجربه، انگیزه کسب استقلال بیشتر، معرفی و دیدار با الگوها

و افراد موفق و از دید کارشناسان شامل برگزاری کلاس‌های آموزشی، برطرف نمودن نیاز مالی زنان و ایجاد بازار محلی برای فروش محصولات است. همچنین، نتایج نشان داد بین سطح تحصیلات و عضویت در تشکلهای با ایجاد و توسعه شغل خانگی توسط زنان رابطه معناداری وجود داشته است. تقوی فرد و همکاران (۱۳۸۹) در تحقیقی با عنوان عوامل مؤثر بر استقبال از خدمات بانکداری از سوی مشتریان به این نتیجه رسیدند که متغیرهای اعتماد، سهولت استفاده و منفعت کسب شده بر نگرش افراد در انجام رفتار موردنظر (استفاده از خدمات بانکی) تأثیر بالایی دارد. عامل اعتماد به عنوان یکی از عوامل اولیه بوده و در تقویت نیت و قصد فرد نسبت به انجام رفتار خاص اثرگذار بوده است. دادورخانی (۱۳۷۶) در تحقیقی با عنوان توسعه روستایی و چالش‌های اشتغال زنان به بررسی مهم‌ترین عوامل مؤثر بر اشتغال زنان پرداخت. از نظر وی درآمد خانواده، طبقه اجتماعی، سواد و انزوای جغرافیایی بیش‌ترین تأثیر را بر اشتغال زنان دارد. ممیز و همکاران (۱۳۹۲) با اشاره به مطالعه مان و تورپ در پژوهش‌های خود به این نتیجه دست یافتند که انگیزه اصلی زنان آسیایی برای کارآفرینی به دست آوردن درآمد و برآوردن نیاز اقتصادی است حال آن‌که زنان غربی بیشتر به علت استقلال خواهی به کارآفرینی رو می‌کنند. هیستریج و براش (۲۰۰۲) در تحقیقی با عنوان کسب و کار زنان، عملکرد زنان را در ۵ جنبه تنوریک مدنظر قرار دادند. آنان با اشاره به تئوری یادگیری اجتماعی، معتقدند بر مبنای این تئوری، یادگیری از راه مشاهده رفتار دیگران (خانواده و دوستان) به عنوان الگوهای نقش برای تشویق افراد و زنان مؤثر است.

### روش تحقیق

بخش اول این تحقیق از طریق بررسی منابع و ادبیات پیشین در خصوص کارآفرینی، اعتبارات خرد و همچنین عوامل موفقیت کسب و کارهای کوچک انجام شد. به این منظور از روش بررسی اسنادی در خصوص منابع مرتبط با موضوع و همچنین بررسی اسناد موجود در کمیته امداد استفاده شد. سپس یک مطالعه مورد در خصوص میزان تمایل و استقبال از طرح‌های اشتغال‌زا کمیته امداد شهر گرگان انجام شد. به این منظور لیستی از عواملی که می‌تواند باعث تمایل و استقبال از طرح‌های اشتغال‌زا شود تهیه شد و توسط ۷۵ نفر از دریافت کنندگان اعتبارات خرد کمیته امداد شهرستان گرگان ارزیابی شد.

## یافته‌ها

نتایج نشان داد که کلیه شغل‌هایی که در نتیجه مشارکت در طرح‌های اشتغال‌زایی کمیته امداد توسط مددجویان ایجاد شده است در سه شاخه: کشاورزی و دامپروری، خدماتی (پوشاک، آموزشگاه خیاطی، ...) و صنعتی (جوشکاری، ساختمان‌سازی، ...) می‌باشد که بیشترین شغل ایجاد شده در رده خدماتی و کمترین شغل ایجاد شده در رده صنعتی قرار دارد. به‌علاوه زنان و دختران بیشتر از چنین طرح‌هایی استقبال کرده بودند که نشان‌دهنده این است که اعتبارات خرد و کوچک بیشتر توسط زنان و دختران برای اشتغال‌زایی به‌کار گرفته شده است. به‌علاوه نتایج بیانگر این بود که این طرح‌ها سابقه نسبت خوبی دارد و طی سال‌های اخیر بیشتر مورد استقبال قرار گرفته است. اعتبارات بیشتر از نوع خرد بوده است به‌طوری که بیشتر وام‌های پرداختی به میزان دو میلیون تومان و کمتر بوده است. با توجه به این که بخشی از سرمایه توسط خود مددجویان نیز تأمین شده است بنابراین اعتبارات پرداختی ناکافی بوده و می‌تواند در صورت موفقیت بیشتر نسبت به تقویت و حمایت بیشتری از کسب و کارهای موجود اقدام کرد. بنابراین نیاز است کمیته امداد در این مورد برنامه‌ریزی دقیق‌تری انجام دهد. بیشتر پاسخگویان ساکن شهر و کمترین آن‌ها ساکن روستا بودند. به‌علاوه نتایج بیانگر این است که بیشتر مددجویان شغل ایجاد شده در نتیجه دریافت وام شغل اصلی آن‌ها است و درصد کمی بیان کردند که دارای شغل دوم هستند. میانگین درآمد حاصل از شغل ایجاد شده در نتیجه طرح‌های اشتغال‌زایی ۳۹۱۳۴۷۲/۶۶۷ میلیون تومان می‌باشد. همچنین حداقل درآمد ۲۰۰ هزار تومان و حداکثر درآمد ۴۰ میلیون تومان بوده است. همچنین نتایج بیانگر پس‌انداز اندک مددجویان در سال است که نشان از برنامه‌ریزی دقیق‌تری در این زمینه می‌طلبد. نتایج نشان‌دهنده مناسب بودن مدت بازپرداخت وام‌های اشتغال‌زایی و رضایت مددجویان از آن است.

در جدول (۱) عوامل مؤثر بر استقبال مددجویان تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره) از طرح‌های اشتغال‌زایی در شهرستان گرگان ارائه شده است. با توجه به جدول مشاهده می‌شود از نظر مددجویان مواردی چون "اعتماد و اطمینان مددجو نسبت به پرداخت وام"، "پایین بودن نرخ سود تسهیلات اشتغال‌زا"، "کمک وام‌های اشتغال‌زا به گسترش کسب و کار" را در بالاترین اولویت و مواردی چون "تجربه خوب سایر مددجویان"، "شرایط آسان وثیقه یا ضامن برای گرفتن وام" و "کافی بودن میزان وام دریافتی در طرح‌های اشتغال‌زا برای راه‌اندازی کسب و کار" در پایین‌ترین اولویت قرار گرفته‌اند. این نتایج نشان می‌دهد مددجویان نگرش مثبتی نسبت به کمیته امداد داشته و بیان کردند با توجه به اعتماد و اطمینانی که در رابطه با پرداخت وام نسب به این نهاد دارند، پایین

نشریه کارآفرینی در کشاورزی (۲)، شماره (۴) زمستان ۱۳۹۴

بودن نرخ سود وام‌های کمیته امداد نسبت به سایر نهادها و همچنین کمکی که این وام‌ها به گسترش کسب و کار آن‌ها و حل مشکلاتشان می‌کند از طرح‌های اشتغال‌زای آن استقبال می‌کنند و به این باور رسیده‌اند که مشارکت و استقبال از این طرح‌ها برای خود و فرزندانشان مناسب و مفید می‌باشد.

جدول ۱- اولویت‌بندی گویه‌های مربوط به سنجش عوامل مؤثر بر استقبال مددجویان از طرح‌های اشتغال‌زای کمیته امداد.

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها
۱	۰/۲۰۱	۰/۸۴۷	۴/۲۳	اعتماد و اطمینان مددجو نسبت به تضمین در پرداخت وام
۲	۰/۲۰۹	۰/۹۴۹	۴/۵۳	پایین بودن نرخ سود تسهیلات اشتغال‌زا
۳	۰/۲۲۹	۰/۹۲۸	۴/۰۵	کمک وام‌های اشتغال‌زا به گسترش کسب‌وکار
۴	۰/۲۲۹	۰/۸۹۰	۳/۸۷	توانمندی بیشتر طرح‌های اشتغال‌زای کمیته امداد برای پاسخگویی به نیازهای مددجویان
۵	۰/۲۳۴	۰/۹۴۹	۴/۰۷	تاثیر طرح‌های اشتغال‌زا بر رفع بیکاری خود و اعضای خانواده
۶	۰/۲۳۵	۰/۹۹۰	۴/۲۱	ارائه راهنمایی مناسب از سوی کارشناسان طرح
۷	۰/۲۳۹	۱/۰۱۸	۳/۴۸	رضایت از روند آسان دریافت وام‌های اشتغال
۸	۰/۲۵۰	۱/۰۰۵	۴/۰۴	تاثیر وام اشتغال کمیته امداد در رفع مشکلات زندگی
۹	۰/۲۵۴	۰/۹۶۸	۳/۸۱	شفاف و روشن بودن اهداف و اطلاعات طرح‌های اشتغال‌زا
۱۰	۰/۲۵۸	۰/۸۹۰	۳/۸۷	جذابیت بیشتر طرح‌های اشتغال‌زا کمیته امداد در مقایسه با طرح‌های اشتغال‌زا سایر نهادها
۱۱	۰/۲۶۳	۱/۰۳۸	۳/۹۵	کیفیت مناسب خدمات ارائه شده
۱۲	۰/۲۷۱	۰/۹۶۳	۳/۵۳	سابقه طولانی اجرای طرح‌های اشتغال‌زا کمیته امداد در محل
۱۳	۰/۲۷۶	۰/۹۷۶	۳/۵۵	درآمد مناسب حاصل از وام خوداشتغالی
۱۴	۰/۲۷۸	۱/۰۶۱	۳/۸۱	افزایش رفاه خانواده با شرکت در طرح اشتغال‌زا
۱۵	۰/۲۸۳	۱/۱۴۹	۴/۰۵	کمک وام اشتغال‌زا به تکمیل طرح‌های نیمه تمام مددجو
۱۶	۰/۲۸۷	۱/۰۴۶	۳/۶۵	آگاهی مددجو از طرح‌های اشتغال‌زا
۱۷	۰/۳۰۸	۰/۹۲۸	۴/۰۵	رسیدن به خودکفایی در زمان کوتاه در طرح‌های اشتغال‌زا
۱۸	۰/۳۳۰	۰/۹۴۹	۴/۱۳	مناسب بودن مدت باز پرداخت وام اشتغال
۱۹	۰/۳۳۰	۱/۲۱۸	۳/۶۹	ایجاد مهارت کارآفرینانه در مددجو با مشارکت در طرح
۲۰	۰/۳۳۲	۱/۰۷۹	۳/۲۵	تجربه خوب سایر مددجویان
۲۱	۰/۳۴۸	۱/۱۴۲	۳/۲۶	کافی بودن میزان وام دریافتی در طرح‌های اشتغال‌زا برای راه‌اندازی کسب‌وکار
۲۲	۰/۳۵۲	۱/۱۰۲	۳/۱۲	شرایط آسان وثیقه یا ضامن برای گرفتن وام

## بحث و نتیجه گیری

یکی از اهداف کمیته امداد امام خمینی (ره) علاوه بر حمایت از محرومان، فراهم آوردن موجبات شکوفایی استعدادها و توانایی‌های بالقوه افراد تحت پوشش و ایجاد زمینه مناسب به منظور نیل به خودکفایی آنهاست. به همین منظور برنامه‌ای تحت عنوان طرح‌های خوداشتغالی و کارآفرینی در برنامه‌های این نهاد قرار گرفته است. دسترسی به اعتبارات منجر به افزایش درآمد مددجویان، دسترسی به شبکه‌های اطلاعات بازار، ارتقاء جایگاه آنها در اقتصاد خانواده، افزایش مشارکت آنان در تصمیم‌گیری در مورد هزینه‌های خانواده و بهبود دیدگاه‌های عمومی آنان در خانواده و جامعه می‌شود. نتایج این پژوهش به خوبی نشان می‌دهد که عوامل متعددی باعث استقبال مددجویان از طرح‌های اشتغال‌زا می‌شود. گرایش مددجویان به این طرح‌ها بر ضرورت اعطای وام‌های اشتغال‌زا صحنه گذاشته و نشان از کمک بزرگ این نوع وام‌ها به گسترش کسب و کار و رونق فعالیت‌های تولیدی و خدماتی مددجویان می‌باشد.

در تحقیق حاضر هم که در خصوص میزان تمایل و استقبال از اعتبارات خرد کمیته امداد شهرستان گرگان انجام شد، نتایج بیانگر میزان تأثیر عوامل مختلفی بود. یکی از عوامل مهم اعتماد و اطمینان مددجو نسبت به تضمین در پرداخت وام بود. در واقع برای اطمینان از به کارگیری اعتبار در راستای راه‌اندازی کسب و کار لازم است این اطمینان در بین مددجویان ایجاد شود. زیرا آنها اغلب از قشر ضعیف جامعه هستند و امکان اخذ وام از سایر نهادهای وام‌دهنده را ندارند. از طرفی این اطمینان اولیه کمک مؤثری به عملیاتی کردن ایده اولیه کسب و کار خواهد کرد و افراد پس از اخذ وام نسبت به ایجاد شغل اقدام خواهند کرد. عامل دیگر پایین بودن نرخ سود تسهیلات اشتغال‌زا است. که خود عامل مهمی برای این قشر از افراد که اکثر آنها از اقشار آسیب دیده و ضعیف جامعه هستند و امکان اخذ وام با نرخ سود تسهیلات بالا را ندارند. همچنین این عامل کمک مؤثری در استقبال و پذیرش از طرح‌های اشتغال‌زا خواهد کرد. عامل سوم کمک وام‌های اشتغال‌زا به گسترش کسب و کار بود. به دلیل این که مددجویان کمیته امداد از قشر ضعیف جامعه بوده و دلیلی برای انگیزش کار و استقبال از طرح‌ها داشته باشند این اطمینان در بین آنها ایجاد شود که استقبال از این طرح‌ها کمک مؤثری به عملیاتی کردن ایده و همچنین گسترش کسب و کار خواهد کرد و می‌توان زمینه‌های پرورش کارآفرینی را در آنها فراهم کرد. عامل بعد توانمندی بیشتر طرح‌های اشتغال‌زای کمیته امداد برای پاسخگویی به نیازهای مددجویان بود. که بیانگر توانایی کمیته امداد در برطرف نمودن نیازهای

مددجویان و ایجاد اطمینان در آنان برای شروع کسب و کار و رونق دادن به آن است همچنین پشتکار مددجویان برای ادامه کار افزایش می‌یابد. عامل دیگر تأثیر طرح‌های اشتغال‌زا بر رفع بیکاری خود و اعضای خانواده است. در واقع انگیزه مددجویان از اطمینان کردن به طرح‌های اشتغال‌زا و عملیاتی کردن ایده خود برای کسب و کار اولیه تأثیری است این طرح‌ها بر رفع بیکاری مددجو و اعضای خانواده وی دارد و در نهایت احتمال موفقیت کارآفرینانه آن‌ها را افزایش می‌دهد. با توجه به نتایج تحقیق، محققان عواملی از قبیل: شهرستان محل سکونت، فاصله محل سکونت تا شهر و میزان درآمد سالانه بر گرایش روستاییان به صندوق‌های اعتباری روستایی، داشتن مهارت، تخصص و تجربه، انگیزه کسب استقلال بیشتر، معرفی و دیدار با الگوها و افراد موفق، برگزاری کلاس‌های آموزشی، برطرف نمودن نیاز مالی زنان و ایجاد بازار محلی برای فروش محصولات، اعتماد، سهولت استفاده و منفعت کسب شده بر نگرش افراد در انجام رفتار موردنظر، درآمد خانواده، طبقه اجتماعی، سواد و انزوای جغرافیایی، به دست آوردن درآمد و برآوردن نیاز اقتصادی را باعث موفقیت و تمایل به طرح‌های اعتباری خرد می‌دانند.

در نهایت پیشنهادهای زیر در جهت استقبال بیشتر مددجویان از طرح‌های اشتغال‌زا و فراهم نمودن بستر مناسب جهت فعالیت آنان قابل ارائه است:

- اخذ و دریافت ضمانت‌های قابل ارائه و راحت توسط کمیته امداد و بانک‌ها از مددجویان.
- پایین بودن نرخ سود تسهیلات اشتغال‌زا و کمک به مددجو برای دریافت این نوع وام‌ها و مشارکت در طرح‌های اشتغال‌زایی
- ارائه راهنمایی مناسب از سوی کارشناسان طرح که موجب هدایت مددجویان و استقبال بیشتر آن‌ها از طرح‌های اشتغال‌زایی می‌گردد.
- کافی بودن میزان وام دریافتی که به گسترش کسب و کار و همچنین به تکمیل طرح‌های نیمه تمام مددجو می‌انجامد.
- افزایش جذابیت طرح‌های اشتغال‌زا کمیته امداد در مقایسه با سایر طرح‌های اشتغال‌زا که خود دلیلی بر استقبال بیشتر مددجویان می‌گردد.
- شفاف‌سازی و روشن کردن اهداف و اطلاعات طرح‌های اشتغال‌زا برای مددجویان.

- ارائه برنامه‌های آموزشی جهت فرهنگ‌سازی و آگاهی مددجویان از طرح‌های اشتغالی کمیته امداد از طریق رسانه‌های گروهی برای مددجویان ضروری به‌نظر می‌رسد. در این راستا استفاده از شبکه تلویزیونی، برنامه‌های رادیویی، روزنامه و ... می‌تواند مؤثر واقع گردد.
- سهل و آسان گرفتن شرایط دریافت وام توسط کمیته امداد و بانک‌ها برای ایجاد رضایت از روند آسان دریافت وام‌های اشتغال در طرح‌های اشتغال‌زا
- با توجه به مصاحبه‌های شفاهی پیشنهاد می‌گردد به‌منظور آشنایی زنان با مباحث کارآفرینی، با برگزاری دوره‌های کاربردی مبانی کارآفرینی و بازاریابی و ... از طرف کمیته امداد و معرفی آنان به سازمان فنی و حرفه‌ای و تشویق زنان به شرکت در این دوره‌ها، زمینه حضور زنان در فعالیت‌های کارآفرینی فراهم گردد.
- با توجه به این‌که در برخی موارد وام‌های دریافتی در زمینه‌هایی مصرف شده است که با اهداف پرداخت وام مغایر بوده است؛ پیشنهاد می‌شود پس از پرداخت وام در زمینه نحوه مصرف آن نظارت کافی صورت گیرد.
- فراهم‌سازی امکانات و تمهیدات لازم جهت استفاده جوانان و افراد تحصیلکرده از تسهیلات کمیته امداد امام خمینی (ره)

## منابع

۱. آگهی، ح.، میرکزاده، ع.ا. و تقی‌بیگی، م. ۱۳۹۱. اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر توسعه مشاغل خانگی زنان روستایی. فصلنامه علمی- پژوهشی زن و جامعه، ۳ (۳): ۱۸۱-۲۰۲.
۲. امید، م. ۱۳۹۰. مدل توانمندسازی مددجویان کمیته امداد امام خمینی (ره) با محوریت اشتغال. مجموعه مقالات برگزیده همایش ملی توانمندسازی با رویکرد جهاد اقتصادی در کمیته امداد امام خمینی (ره). تهران، خرداد ۱۳۹۰. صص: ۱۹-۵۷.
۳. تقوی‌فرد، م.ت.، زاهدی ادیب، م. و ترابی، م. ۱۳۹۱. عوامل مؤثر بر استفاده از خدمات بانکداری اینترنتی از سوی مشتریان (مورد مطالعه: بانک ملت). فصلنامه علمی پژوهشی پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران، ۲۷ (۳): ۵۳۹-۵۵۹.
۴. داوری، ع. و رضایی، ح.ر. ۱۳۸۵. نقش دولت و خط مشی‌های دولتی در توسعه کارآفرینی. فصلنامه علوم مدیریت ایران، ۱ (۲): ۱۰۹-۱۲۹.

۵. ذوالفقاری، ع.م. ۱۳۸۲. شناخت میزان موفقیت طرح‌های خودکفایی کمیته امداد امام خمینی (ره) استان سمنان و ارایه راهکارهای عملی جهت بهبود آن. خلاصه نتایج تحقیقات در کمیته امداد امام خمینی (ره)، قابل بازیابی در: <http://www.emdad.ir/central/khmodiriat/m-kholase.asp>
۶. سیدی، د. و تقی‌خانی، ا. ۱۳۹۰. موانع توسعه کارآفرینی و نقش دولت در تسهیل توسعه کارآفرینی. ماهنامه اجتماعی، اقتصادی، علمی و فرهنگی کار و جامعه، ۱۳۵: ۷۶-۸۰.
۷. فعالیت، و. و خارقانی، ن. ۱۳۹۰. بررسی تأثیر وام‌های خرد بر اشتغال. ماهنامه اجتماعی، اقتصادی، علمی و فرهنگی کار و جامعه، ۱۴۱: ۲۲-۴۴.
۸. قدیمی، م.، رستم‌خانی، م.ح. و ظهیریان، ع.م. ۱۳۷۷. بررسی عملکرد کمیته امداد امام خمینی (ره) استان زنجان در طرح خودکفایی و بررسی زمینه‌های گسترش این طرح در میان خانواده‌های تحت پوشش با تأکید بر جنبه‌های اقتصادی. استان زنجان. خلاصه نتایج تحقیقات در کمیته امداد امام خمینی (ره)، قابل بازیابی در: <http://www.emdad.ir/central/khmodiriat/m-kholase.asp>
۹. کریمی، ی.، مبارکی، م.ح. و مهاجری، ع. ۱۳۹۰. شناسایی عوامل مؤثر بر موفقیت طرح‌های خودکفایی و اشتغال‌زایی کمیته امداد امام خمینی (ره) با رویکرد کارآفرینی اجتماعی. اولین کنفرانس دانشجویی کارآفرینی کشور. تهران، دانشگاه تهران.
۱۰. کاظمی، م.ر.، آجیلی، ع.ا. و مقصودی، ط. ۱۳۹۰. بررسی نقش طرح‌های اشتغال‌زایی کشاورزی کمیته امداد امام خمینی (ره) در توانمندسازی اقتصادی و اجتماعی مددجویان تحت حمایت. مجموعه مقالات برگزیده همایش ملی توانمندسازی با رویکرد جهاد اقتصادی در کمیته امداد امام خمینی (ره). تهران، خرداد ۱۳۹۰. صص: ۲۳۵-۲۵۱.
۱۱. محمدخانی، م.، بهرامیان، ر. و دلیل‌گو، س. ۱۳۹۰. بررسی موانع توانمندسازی مددجویان تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره) از طریق طرح‌های خودکفایی در استان اصفهان. مجموعه مقالات برگزیده همایش ملی توانمندسازی با رویکرد جهاد اقتصادی در کمیته امداد امام خمینی (ره). تهران، خرداد ۱۳۹۰. صص: ۱۸۳-۲۰۲.
۱۲. مقدس‌فریمانی، ش.، رجب‌بیگی، م.، احمدی قبانکندی، ا. و مجید آذر، م.م. ۱۳۸۶. گرایش روستائیان به صندوق‌های اعتباری روستایی: مطالعه موردی استان تهران. ششمین کنفرانس اقتصاد کشاورزی ایران، مشهد، انجمن اقتصاد کشاورزی ایران، دانشگاه فردوسی مشهد، صص: ۱-۲۵.



۱۳. ممیز، آ.، قاسمی، س.ع.، و قاسمی، س.ف. ۱۳۹۲. بررسی عوامل مؤثر در توسعه کارآفرینی زنان. رشد فناوری، فصلنامه تخصصی پارک‌ها و مراکز رشد، ۹ (۳۵): ۱۵-۲۲.
۱۴. نجفی، ب. و صفا، ل. ۱۳۹۳. بررسی کسب و کارهای خانگی کارآفرینانه و موانع و چالش‌های توسعه آن‌ها در مناطق روستایی. نشریه کارآفرینی در کشاورزی، ۱ (۲): ۱۷-۲۸.
۱۵. ولیئی، م. ۱۳۸۸. توانمندسازی مبتنی بر اشتغال محرومان در کمیته‌امداد امام‌خمينی (ره). معاونت اشتغال و خودکفایی، اداره کل حرفه‌آموزی و کاربایی، صص: ۱-۲۷.
16. Becker, G.S., and Lewis, H.G. 1973. Interaction between the quantity and quality of children. *Journal of Political Economy*, 81(2): 279-288.
17. Brush, G., and Hisrich, R.D. 2002. Women-owned businesses. An exploratory study comparing factors affecting performance. *Rise business Research Institute for small and emerging Business*. New York; Praeger: 117-220.
18. Certo, T., and Miller, T. 2008. Social entrepreneurship: Key issues and concepts. *Business Horizo* 51. Ns 271-267.
19. Gibson, J.A., and Olivia, S. 2006. The effect of infrastructure access and Quality on Non-Farm Enterprises in Rural Indonesia. *World Development*. Contributed paper prepared for presentation at the International Association of Agricultural Economists Conference, Beijing, China, 1-23.
20. Mohapatra, S., Rozelle, S., and Goodhue, R. 2007. The rise of self-employment in rural china: Development or discrete? *World Development*, 35(1): 163-181.
21. Tipple, G. 2006. Employment and work conditions in home-based enterprises in four developing countries. *work employment and society*, 20(1): 165-185.



Gorgan University of Agricultural  
Sciences and Natural Resources

*Journal of Entrepreneurship in Agriculture* Vol. 2(4), 2016  
<http://jead.gau.ac.ir>

## **Role of Supportive Institutions on Development of Entrepreneurship: A Study on Job Creation Plans of Imam Khomeini Relief Foundation**

**\*S. Mohtaram<sup>1</sup>, M.R. Mahboubi<sup>2</sup> and Gh.H. Abdollahzadeh<sup>2</sup>**

<sup>1</sup>M.Sc. Student of Agricultural Extension, Gorgan University of Agricultural Sciences and Natural Resources, Iran, <sup>2</sup>Associate Prof., Gorgan University of Agricultural Sciences and Natural Resources, Iran,

Received: 30/12/2015 ; Accepted: 10/4/2016

### **Abstract**

One of significant approaches pursued by Imam Khomeini Relief Foundation is to perform tasks leading to independence, self-confidence and enthusiastic to job, so the increasing of such activities in the recent years compare to previous years signifies its importance. The aim of these activities helps families' income and create complementary job in order to increase families' welfare. Therefore, studying the clients' inclination towards the job creation plans of the Imam Khomeini Relief Foundation, can figure out the extent of effectiveness of such plans regarding the development of entrepreneurship for the poor groups. The present study firstly seeks to examine the effects of micro-loans of Imam Khomeini Relief Foundation on job creation via studying the theoretical foundations and literature review. Then by the case study with data gathered from some of Gorgan's clients of the Imam Khomeini Relief Foundation, their views about inclining to job creation plans are studied. The results show that the most significant factors for inclination towards these plans include clients' awareness of the plans, good experience of other clients' related to plans, appropriateness of deadlines for loan repayments, clients' trust on loan payment, reaching self-sufficiency in short-time period, satisfaction about ease of loan payment and creation of entrepreneurship skills in clients. The study provides some recommendation include clarification of goals relating to the job creation plans and asking the clients for affordable bank letters of guaranty.

**Keywords:** Entrepreneurship, Clients, Imam Khomeini Relief Foundation, Job creation plans, self-sufficiency

---

\*Corresponding author: [somayeh.mohtaram@gmail.com](mailto:somayeh.mohtaram@gmail.com)